

**Vs3BP\_AA4** Arteterapeutický ateliér 4  
**Vib013** Speciální výtvarná výchova 1

5. výtvarné postupy využitelné v rámci oftalmopedie

Mgr. et Mgr. Bc. Lucie Hájková

Oftalmopedie (tyflopédie)

- Speciálně-pedagogický obor disciplína zabývající se výchovou, vzděláváním a rozvojem osob se zrakovým postižením (Nováková, 2010)
- cílem je maximální rozvoj osobnosti jedince se zrakovým postižením, což znamená socializaci, edukaci, přípravu na povolání, pracovní zařazení a plnohodnotné společenské uplatnění (Ludíková, 2003)
- interdisciplinární (oftalmologie)

Cílová skupina oftalmopedie:

- Osoby slabozraké
- Osoby se zbytky zraku
- Osoby nevidomé
- Osoby s poruchami binokulárního vidění

Klasifikace zrakových vad

- podle doby vzniku: vrozené x získané (trauma x psych. vývoj dítěte)
- podle poruch zrakových funkcí
- podle stupně zrakové vady (stav vizu/zrakové ostrosti/zorného pole)

Klasifikace zrakových vad: poruchy zrakových funkcí

- poruchy zrakové ostrosti
- okulomotorické poruchy, poruchy prostorového vidění, dvojitě vidění
- postižení zorného pole
- obtíže se zpracováním zrakových vjemů
- poruchy barvocitu
- poruchy adaptace na tmou a oslnění
- porucha citlivosti na kontrast

Klasifikace zrakových vad: stupeň zrakové vady

- lehká / středně těžká / těžká slabozrakost
- těžce slabý zrak (zbytky zraku)
- nevidomost (praktická, totální)
-

## Zraková ostrost

- 5/5 nebo 6/6 označuje normální stav
- vzdálenost od optotypu (m)/vzdálenost, ze které má být řádek přečten
- 6/30 = jedinec přečetl ze 6 metrů řádek, který by měl být přečten ze 30 metrů při normální zrakové ostrosti

## Slabozrakost

- nevratný pokles zrakové ostrosti na lepším oku po 6/18 – 3/60 včetně
- k problémům se zrakovou ostrostití mohou být přidruženy i potíže s poruchami zorného pole, skotomy (výpadky v zorném poli)
- viděný obraz je rozmazaný, nutnost speciálních pomůcek
- zrakový výcvik, zraková hygiena

## Těžce slabý zrak (zbytky zraku)

- vizus 30/60 – 1/60, nebo omezení zorného pole na 5-10 stupňů kolem centrální fixace
- nutné speciální pomůcky a úprava prostředí
- adekvátní využívání a rozvoj zrakových schopností
- zraková hygiena
- vhodné učit Braillovo písmo spolu s běžným čtením

## Nevidomost

- vizus méně než 1/60 až zachovaný světlocit
- praktická nevidomost – zachovaný světlocit, vizus 1/60 nebo omezené zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace
- totální nevidomost – nesprávná projekce světlocitu, žádný světlocit
- plné využívání kompenzačních pomůcek a strategií
- Braillovo písmo (Pichtův stroj, Braillovský řádek), 64 kombinací ze 6 bodů

## Zraková vada s kombinované postižení

- zraková vada často dominantním postižením (rozdíl mezi vrozeným a získaným)
- hluchoslepí – skupina s největšími edukačními nároky, záleží ale na míře postižení – většinou jsou obě postižení v lehkém/středním pásmu

## Etiologie zrakových vad

- prenatální příčiny: dědičnost, degenerativní onemocnění sítnice, vrozený šedý a zelený zákal,
- dále exogenní příčiny: infekce, retinopatie nedonošených
- získané postižení: věkem podmíněná makulární degenerace, glaukom, diabetická retinopatie, presbyopie (stárnutí zrakové čočky), úrazy, zákaly

### Projevy zrakových vad

- vzhled očí (zakalené oči, pokleslá víčka, nezvyklé oční pohyby, mrkání a tření si očí ve světle)
- spíše pohyby celou hlavou, než jen očima, nezvyklý úhel čtení
- velmi krátká nebo velmi dlouhá čtecí vzdálenost
- závratě, bolesti hlavy, špatná rovnováha
- špatná koncentrace, problém koordinace oko-ruka, abnormální písmo, používání prstu u čtení
- -> co nejdříve poslat dítě na vyšetření

### Poruchy binokulárního vidění

- strabismus – šilhání (stáčení oka při špatné zrakové ostrosti)
- ambyliopie – tupozrakost (jako u strabismu, jen oko vypadá v pořádku – okluzor)
- postižení zorného pole
- obtíže se zpracováním zrakových vjemů
- poruchy barvocitu
- poruchy adaptace na tmu a oslnění
- porucha citlivosti na kontrast

### Refrakční vady

- samostatně nebo jakou součást jiných poruch
- krátkozrakost (rozptylka)
- dalekozrakost (spojka)
- astigmatismus (cylindrická skla)

### Další časté zrakové vady

- anoftalmus, mikroftalmus – porucha vývoje bulbu – chybí, nebo jiná velikost (infekce matky)
- atrofie papil zrakového nervu – dědičnost, úraz, tumor, často u kom. postižení, různé stupně
- kortikální postižení zraku – zpracování zrakových vjemů, často po mrtvici, DMO, epilepsii, proměnlivost stavu
- retinopatie nedonošených – nedokončený vývoj sítnice, nutný inkubátor se zvýšeným přívodem kyslíku
- vrozený glaukom – zelený zákal, vysoký tlak v oku, nutná operace
- vrozený šedý zákal – operace, dědičnost nebo infekce
- porucha citlivosti na kontrast

## Osobnost jedince se zrakovým postižením

- vliv na celou osobnost, u dětí především psychický vývoj
- kognitivní vývoj – zraková stimulace, reedukace, kompenzace dalšími smysly, myšlení – zpomalení intelektového vývoje, verbalismus, lepší paměť
- motorický vývoj – opoždění (menší motivace k pohybu), automatismy, nedostatek sebevědomí k objevování, nácvik prostorové orientace a samostatného pohybu
- socializace – bez možnosti učení nápodobou, závislost na ostatních, začlenění do kolektivu, volba povolání

## Speciálně pedagogické poradenství

- střediska rané péče
- SPC
- služby sociální rehabilitace
- Tyfloservis o.p.s.
- Tyflocentra o.p.s.
- Dědina o.p.s. – pobytové středisko v Praze

## Výtvarná tvorba s osobami se zrakovým postižením

- rozvíjení dalších smyslů
- rozvoj kreativity, konkrétních představ
- Axmanova technika
- práce s hlinou a hmatovým materiálem
- práce ve dvojici, ve skupině
- využití hudby

## Doporučená literatura:

- RÖDEROVÁ, Petra, Lea KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ a Zita NOVÁKOVÁ. Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1.
- RÖDEROVÁ, Petra. Edukace osob se zrakovým postižením v osobnostním pojetí. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-8091-1.
- PIPEKOVÁ, Jarmila. Kapitoly ze speciální pedagogiky. 3., přepracované a rozšířené vydání. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0.